

*Slovenský
národopis*

4

34/1986

Na obálke: 1. strana: Jozef Kostka, Šťastie. Kresba tušom 1944
2. strana: Ján Želibský, Žena s deťmi. Perokresba 1939
Repro H. Bakaljarová

HLAVNÁ REDAKTORKA
Božena Filová

VÝKONNÁ REDAKTORKA
Zora Vanovičová

REDAKČNÁ RADA
Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Viera Gašparíková, Emília Horváthová, Soňa Kovačevičová, Igor Krištek, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera Nosáľová, Antonín Robek, Viera Urbancová

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

ŠTÚDIE

Salner, Peter: Štruktúra a formy vidieckej rodiny na Slovensku. Súčasný stav a perspektívy	517
Slavkovský, Peter: Socialistické združstevňovanie poľnohospodárstva a jeho vplyv na formovanie vidieckej rodiny	543
Ratica, Dušan: Socializácia jednotlivca v súčasnom dedinskom spoločenstve	553
Drábiková, Ema: Súčasná pracovná kooperácia rodiny pri podielovom obrábaní viníc	563
Sigmundová, Marta — Falťanová, Luba — Bury, František: Kultúrna integrácia a sociálno-psychologický rozvoj mladej rodiny	577
Piscová-Uhlárová, Magdaléna: Vplyv pôvodnej lokality na súčasnú mestskú rodinu v Československu	598
Marušiaková, Jelena: Rodinný život valašských Cigánov na Slovensku a jeho vývinové tendencie	609

ROZHLADY

Božena Filová jubiluje (Ján Michálek)	635
Činnosť SNS pri SAV v roku 1984 a 1985 (Zuzana Beňušková)	638
Seminár MKKKB o problematike tradičných technických stavieb vo vidieckom prostredí (Juraj Podoba)	641
Seminár „Ideovo-umelecké aspekty realizácie rozprávok v slovenskom hracom filme“ (Hana Hložková)	642
Aktuálne úlohy folkloristov v oblasti slavistiky (V. J. Gusev — Viera Gašparíková)	644

Bratia Grimmovci a folklór slovenských národov (Viera Gašparíková)	645
--	-----

RECENZIE A REFERÁTY

Etnografija detstva (Dušan Ratica)	647
M. Harris, Cultural Materialism (Václav Frolec — Eva Matysková)	648
U. Wesel, Mit o matrijarhatu (Eduard Krekovič)	650
E. Füzes, A gabona tárolása a magyar parasztgazdaságokban (Magdaléna Paríková)	653
R. Reinfuss, Ludowe kowalstwo artystyczne w Polsce (Jarmila Paličková — Pátková)	654
T. Baloghová-Horváthová: Ungarischer volkstümlicher Schmuck (Jarmila Paličková — Pátková)	656
J. Kolbuszewski, Wiersze z cmentarza (Emília Horváthová)	657
Russkaja narodnaja poezija (Soňa Burlasová)	659
Skazki i pesni roždennyje v doroge (Emília Horváthová)	661
D. Simonides: Bery to nie tylko gruzski (Viera Gašparíková)	663
N. Humburg, Der Rattenfänger von Hameln (Viera Gašparíková)	665
Slovianske literaturoznavstvo i folklorystyka (Mikuláš Mušínska)	666
Acta scansenologica (Adam Bartosz)	667
Die Braut (Peter Salner)	668

OBSAH 34. ROČNÍKA

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Салнер, Петер: Структура и виды деревенской семьи в Словакии	517
Славковски, Петер: Социалистичес-	

кое кооперирование сельского хозяйства и его влияние на формирование деревенской семьи	543
Ратица, Душан: Социализация индивидуума в деревенском обществе	553
Драбикова, Эма: Современное сотрудничество семьи при паевой обработке виноградника	563
Сигмундова, Марта — Фалтянова, Люба — Бурь, Франтишек: Культурная интеграция и социально-психическое развитие молодой семьи	577
Писцова-Угларова, Магдалена: Влияние первоначального местоположения на современную городскую семью в Чехословакии	598
Марушиакова, Елена: Семейная жизнь влашских цыган в Словакии и тенденции ее развития	609

ОБЗОРЫ

Юбилей члена корреспондента САН Божены Филовой (Ян Михалец)	635
Деятельность Словацкого этнографического общества при САН в 1984 и 1985 г. (Зузана Венюшкова)	638
Семинар МКККБ по проблематике технических построек в деревенской среде (Юрай Подоба)	641
Семинар Идеино-художественные аспекты реализации сказки в словацком кинофильме (Гана Глошкова)	642
Актуальные задачи фольклористов в области славистики (В. Е. Гусев — Вера Гашпарикова)	644
Братья Гримм и фольклор славянских народов (Вера Гашпарикова)	645

РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ

СОДЕРЖАНИЕ ЖУРНАЛА ЗА 34-Й ГОД ИЗДАНИЯ

INHALT

STUDIEN

Salner, Peter: Die Struktur und die Formen ländlichen Familie in der Slowakei	517
Slavkovský, Peter: Die sozialistische Kollektivierung der Landwirtschaft und ihr Einfluss auf die Formung der ländlichen Familie	543
Ratica, Dušan: Die Sozialisierung des	

Individuums in der derzeitigen Dorfgemeinschaft	553
Drábiková, Ema: Die gegenwärtige Kooperation der Familie bei der Bebauung der Weingärten im Anteillohn	563
Sigmundová, Marta — Falfánová, Luba — Bury, František: Die kulturelle Integration und die sozial-psychologische Entfaltung der jungen Familie	577
Pisцовá-Uhlárová, Magdaléna: Der Einfluss der Ursprungslokalität auf die derzeitige städtische Familie in der Tschechoslowakei	598
Marušiaková, Jelena: Das Familienleben der walachischen Zigeuner in der Slowakei und ihre Entwicklungstendenzen	609

RUNDSCHAU

Božena Filová jubiliert (Ján Michálek)	635
Die Tätigkeit der Slowakischen ethnographischen Gesellschaft bei der slowakischen Akademie der Wissenschaften im Jahre 1984 und 1985 (Zuzana Benňušková)	638
Seminar IKKKB zur Problematik der traditionellen technischen Gebäude in der ländlichen Umgebung (Juraj Podoba)	641
Seminar Ideel-künstlerische Aspekte zur Realisierung von Märchen im slowakischen Spielfilm (Hana Hložková)	642
Die aktuelle Aufgaben der Folkloristen in der Slawistik (V. J. Gusev — Viera Gašpariková)	644
Die Gebrüder Grimm und Folklore der slawischen Völker	645

BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE

INHALT DES 34. JAHRGANGES

CONTENTS

ARTICLES

Salner, Peter: The structure and forms of rural family in Slovakia	517
Slavkovský, Peter: Socialist col-	

lectivization of agriculture and its effect on forming the rural family	543
Ratica, Dušan: Socialization of an individual within the village community	553
Drábiková, Ema: The present-day working cooperation of the family at the cultivation of vineyards	563
Sigmundová, Marta — Faltánová, Luba — Bury, František: Cultural integration and the socio-psychological development of the young family	577
Piscová-Uhlárová, Magdaléna: Effect of the original locality on the contemporary urban family in Czechoslovakia	598
Marušíaková, Jelena: The family life of Valachian gypsies in Slovakia and its trends of development	609

COMMENTARY

On the Anniversary of Božena Filová — the corresponding member of the Slo-	
--	--

vak Academy of Sciences (Ján Michálek)	635
The activity of the Slovak Ethnographic Society at SASc in 1984 and 1985 (Zuzana Beňušková)	638
Seminar of IKKKB on the problems of the traditional technical buildings in the rural environment (Juraj Podoba)	641
Seminar of ideal and artistic aspects of presenting the fairy-tales in the Slovak film (Hana Hlôšková)	642
Topical tasks of folklorists in the field of slavistics (V. J. Gusev — Viera Gašparíková)	644
Brothers Grimm and the folklore of the Slavic nations (Viera Gašparíková)	645

BOOKREVIEWS AND REPORTS

CONTENTS OF THE 34TH VOLUME

SOCIALISTICKÉ ZDRUŽSTEVŇOVANIE POĽNOHOSPODÁRSTVA A JEHO VPLYV NA FORMOVANIE VIDIECKEJ RODINY

PETER SLAVKOVSKÝ

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Otázky transformácií rodiny v súčasnosti sa stali predmetom bádania mnohých spoločenskovedných disciplín nielen v ČSSR, ale aj v iných socialistických krajinách.¹ Dobré výsledky v tejto oblasti dosahuje predovšetkým sociológia. Ako však ukazujú skúsenosti sovietskych spoločenskovedných pracovník, gnozeologicky veľmi efektívnym sa ukázal etnosociologický výskum tejto problematiky. Etnografia v tomto poznávacom procese skúma súčasnosť vidieckeho spôsobu života ako „živú fungujúcu skutočnosť v celej jej historickej dynamike“.² Práve zásada historizmu je jej špecifikom pri skúmaní súčasnosti, pri štúdiu prebiehajúceho procesu rozvoja socialistického spôsobu života a kultúry.³ Takto etnografia „vedecky kompletizuje pojem socialistický spôsob života práve o historické a etnokultúrne aspekty“.⁴ Výskum súčasnej rodiny by preto „nemohol byť úspešný, ak by sme nesústredili základné a dostatočné poznatky o vývinových zmenách, ku ktorým došlo a dochádza v živote našej rodiny v období od roku 1945“.⁵ Zo širokej oblasti jednotlivých prejavov spôsobu života a kultúry vidieckej rodiny upriamime našu pozornosť najmä na tie, ktoré súvisia so zmenou obsahu a

charakteru práce príslušníkov dedinského spoločenstva v období socialistického združstevňovania poľnohospodárstva na Slovensku, lebo práve ono prinieslo zmeny v charaktere práce roľníkov, t. j. zmeny v sociálno-ekonomickom postavení družstevníkov vo výrobných vzťahoch, v ktorých sa ich práca realizuje a v obsahu ich práce, t. j. v technickej a vecnej stránke poľnohospodárskej produkcie.⁶

„V rodine ako základnej bunke spoločenského života pôsobí celý komplex síl, ktoré vzájomne spájajú všetkých jej členov. Tieto sily, označované ako rodinné väzby, vyrastajú z emocionálnych i racionálnych základov.“⁷ K podstatným faktorom, ktoré modifikujú spôsob a štýl rodinného života, patria sociálno-materiálne podmienky, v ktorých rodina existuje. Ich základom je spoločné bývanie a hospodárenie. Väzba, ktorá vzniká v dôsledku týchto základných funkcií zameraných na vedenie a rozvoj hospodárstva je súčasne spätá so štruktúrou rodiny a spoluprácou jej členov.⁸

Základom dedinského spoločenstva pred socialistickým združstevnením poľnohospodárstva bola i u nás patriarchálna, často viacgeneračná rodina, „ktorá tvorila kompaktnú spoločenskú a vý-

robno-konzumnú skupinu, orientovanú na uchovanie a rozvoj hospodárstva. Polyfunkčnosť a nízka mechanizácia hospodárstva viedli k tomu, že každý člen rodinnej skupiny mal v nej svoju prídelenú prácu. Týkalo sa to starších osôb aj detí, podľa ich veku, pohlavia a možnosti⁹.

Takýto sociálny organizmus mohol existovať len vtedy, keď dokázal saturovať svoje základné životné potreby. Na splnenie týchto sociálno-ekonomických predpokladov boli orientované aj určité normy a organizácia rodinného života, ktorým sa museli jednotliví členovia rodiny podriaďovať. Stupeň uvedomeného stotožnenia sa jednotlivých členov s normami života v rodine a ich vzájomná kooperácia tvorili hlavné kritérium kvality celého rodinného kolektívu.¹⁰

Ak chcel v minulosti vystupovať jednotlivec v rodinnom a dedinskom kolektíve sociálne pozitívne, musel plniť jedno z prvých troch druhov sociálneho správania sa rozlišovaného sociálnou psychológiou. K tomu ho nútili pod hrozbou sankcií (od fyzického trestania detí cez nízke morálne ohodnotenie až po vydedenie z rodiny, či vynútený rozchod so spoločenstvom obce) existujúce normy rodinného, ale aj dedinského kolektívu. V takýchto prípadoch bol tlak verejnej mienky i vnútorného presvedčenia silnejší ako hrozba právnymi opatreniami či inými formami donútenia, lebo súlad názorov sa v rodine i spoločenstve obce vytváral nielen komunikačnými praktikami jej členov, ale predovšetkým vďaka ich aktívnej, spoločnej a spoločensky významnej činnosti.¹¹

„Hospodárstvo bolo jedným z hlavných činiteľov, ktorý spájalo úsilie všetkých členov rodiny. Kontakty medzi generáciami mali preto skôr charakter predmetný ako osobný, čo viedlo k vecnosti, ba až k istej strohosti vo vnútorných vzťahoch. Tieto zabezpečovali viac-

generačnej rodine veľkú trvanlivosť, ale súčasne vytvárali vhodnú atmosféru pre to, aby sa autorita starších menila na despotizmus.“¹²

Zmeny v obsahu a charaktere práce roľníka v súčasnosti a s nimi súvisiace zmeny v sociálno-triednej štruktúre vidieka nemohli ostať bez dôsledkov na vývin rodiny — základnej bunky spoločnosti a „dôležitého mikrorámca pôsobenia obsiahleho globálu tradícií spôsobu života celej spoločnosti“.¹³ Poľnohospodárstvo predstavovalo v minulosti rozhodujúce odvetvie ekonomickej aktivity vidieckeho obyvateľstva. Zmeny, ku ktorým tu v období budovania socializmu došlo, spolu so socialistickou industrializáciou krajiny, sa prejavili prakticky vo všetkých oblastiach života dediny. Z troch známych charakteristík, ktorými K. Marx charakterizoval vidiek (nízka koncentrácia obyvateľstva, produkcie a kapitálu) platí, aj to nie všeobecne, iba prvá.¹⁴

Nový spoločensko-profesionálny systém, ktorý sa začal v našom poľnohospodárstve intenzívne formovať najmä začiatkom sedemdesiatych rokov nášho storočia a nová hierarchia hodnôt s novými vzormi spoločenského správania, ktoré zodpovedali novým výrobným podmienkam a vzťahom v poľnohospodárskej produkcii, našli zákonite svoj odraz v celom spôsobe života a kultúre slovenského vidieka. Pritom musíme ešte brať do úvahy neustále sa znižujúci podiel osôb ekonomicky aktívnych v poľnohospodárstve a s tým súvisiacu existenciu robotnícko-roľníckych, resp. čisto robotníckych rodín na vidieku. Z toho vyplýva, že pri skúmaní vidieckej rodiny bude potrebné rozlišovať medzi rozvojom vidieka a rozvojom poľnohospodárstva.

Ako ukazujú sociologické analýzy, vyvolávajú premeny poľnohospodársky orientovanej dediny pohyb obyvateľov, najmä v počiatočných obdobiach, do tých odvetví, kde sa mohla uplatniť aj

J. Augusta, Matka s dieťaťom. Olej, 1910

Š. Polkoráb, Helpianska mladucha. Olej, okolo 1935

Š. Polkoráb, *Za mužom do poľa*. Olej, okolo 1935

G. Angyal, Poludnie. Olej, 1928

G. Angyal, Baníci. Olej 1920

Fotografovala H. Bakaljarová

nekvalifikovaná pracovná sila, resp. kde získanie novej kvalifikácie mohlo prebehnúť rýchlo, bez zvláštnych nárokov na zaškolenie.¹⁵ Táto „nekvalifikovanosť“ dedinskej populácie však stráca platnosť v šesťdesiatych rokoch, kedy sa dedinskej mládeži dostáva rovnocenná možnosť získania kvalifikácie a vzdelania ako mladým ľuďom v mestách. Socialistická kolektivizácia poľnohospodárstva a industrializácia krajiny tým vytvorili podmienky nielen pre rast poľnohospodárskej produkcie s menším počtom pracovných síl, ale vyvolali aj zmeny v celom spôsobe života vidieckeho obyvateľstva. Možnosť oddeliť poľnohospodársky závod od roľníckej domácnosti, existencia mimoroľníckych zamestnaní, sociálne poistenie a dôchodky najstaršej generácie, narastajúce príjmy dedinského obyvateľstva a zvyšujúce sa sociálno-kultúrne vybavenie obcí (elektrifikácia, doprava, rozhlas, tlač, televízia a pod.) postupne menia obsahovú náplň aktivít rodinného života, vzťahy i hodnotové orientácie jednotlivých členov, resp. generácií v rodine. Patriarchálna roľnícka rodina sa stratou svojho výrobného charakteru začína postupne heterogenizovať.

Medzi spoľahlivé indikátory zmien spôsobu rodinného života patria zmeny statusov a rolí jednotlivých členov a zmeny vo vzájomných vzťahoch príslušníkov rôznych generácií. Našu pozornosť upriamime na tie, ktoré predovšetkým súvisia so sociálno-materiálnymi podmienkami života vidieckej rodiny a tvoria objektívny základ jej existencie. Veľmi markantne sa v nových podmienkach mení vzťah najmladšej generácie k svojim rodičom. Zatiaľ čo v tradičnom rodinnom prostredí prevažovali priame osobné kontakty pri prenose etnokultúrnych informácií v oblasti pracovnej aktivity, mení nový obsah práce roľníka súčasne i obsah a spôsob transmisie kultúry. Táto sa obohacuje nielen o nové poznatky vedy a techniky, ktoré mla-

dí ľudia nemohli dostať od generácie svojich rodičov, ale aj o čoraz väčšie prenikanie sekundárnych foriem transmisie (školská výuka a učebný pomer). To spolu so všeobecne sa rozširujúcim kultúrnym rozhľadom mladých ľudí prináša podstatné zmeny v ich spôsobe života, životnom štýle a prirodzene aj vo vzťahoch ku generácii rodičov a starých rodičov.

Vo veľkovýrobných podmienkach kolektivizovaného poľnohospodárstva prestala byť práca s pôdou len tradovaním techník a skúseností overených predchádzajúcimi generáciami a stala sa dynamickým agrotechnickým procesom, s ktorým sa dokázala dorastajúca generácia vyrovnávať lepšie ako jej rodičia. To „zvyšuje jej prestíž v očiach generácií starých rodičov a rodičov, ktorí mali možnosť presvedčiť sa o účinnosti moderných technických foriem práce a návrat k tradičným technikám si nevedia už predstaviť“.¹⁶ Táto skutočnosť spolu so stratou majetkovej závislosti na pôde emancipuje generáciu detí súčasnej vidieckej rodiny vo vzťahu k svojim rodičom.

Uvedený proces má v životnom štýle mladej generácie aj svoje znaky. Hádám najcharakteristickejšim je snaha postaviť si v čo najkratšom čase po uzavretí manželstva vlastný dom. To nie je len prejav nespokojnosti s nízkymi kritériami na bývanie v starom rodičovskom dome, či prestížna záležitosť mladých a celej rodiny, ale aj neklamný prejav nechuti podriaďiť sa už sformovanému životnému štýlu staršej generácie. Toto priestorové i hospodárske oddelenie sa mladej generácie však nemusí znamenať zhoršenie vzťahov rodičov a detí. Práve naopak, ich vzťah dostáva akoby novú dimenziu — mení sa z niekdajšej objektívnej hospodárskej závislosti detí na emancipovaný pomer postavený na dobrovoľných subjektívnych činiteľoch (rodičovská láska, úcta k rodičom a pod.). To sa spätne prejavuje aj v hospo-

dárskej roviny ich života, kde sa generácia rodičov snaží uľahčiť mladým ich materiálny i spoločenský vzostup. Deje sa to zväčša na báze dobrovoľnosti, kde motív morálnej povinnosti prevládol nad motiváciou podmienenou spoločensky, a najmä hospodársky.¹⁷

Ďalšou podstatnou zmenou v živote vidieckej rodiny po socialistickom združstevnení poľnohospodárstva je nové postavenie dedinskej ženy. Máme na mysli tak činnosť, ako aj vzťahovú stránku jej existencie. Ešte v roku 1950 pracovalo približne 70 % všetkých ekonomicky aktívnych žien na Slovensku v poľnohospodárstve a lesníctve. Do súčasnosti poklesol podiel ekonomicky aktívnych žien v týchto odvetviach pod jednu štvrtinu, zatiaľ čo podiel žien činných v priemysle a službách sa približne strojnásobil. Veľkú časť týchto pracovných príležitostí pokrývajú ženy z vidieka, predovšetkým mladé a slobodné, ktoré za prácou dochádzajú. Sociálna mobilita žien je v súčasnosti z hľadiska štruktúry rodín dôležitejšia ako mobilita mužov. Ako ukazujú pozorovania sociológov, nemá migrácia mladých žien len ekonomický charakter, ale často je motivovaná i inými aspektami spoločenského uplatnenia, resp. ich aspirácií.¹⁸

Naznačené okolnosti, ako aj zmeny v charaktere a obsahu práce súčasných žien pracujúcich v poľnohospodárstve, museli zákonite zmeniť statusy a roly vidieckej ženy. Jej postavenie v tradičnej patriarchálnej rodine bolo limitované predovšetkým výrobnou-hospodárskou činnosťou a biofyzickými danosťami ženského organizmu. „Je známe, že ženský organizmus ťažšie znáša nárazovú fyzickú námahu, ale je dobre prispôsobený vytrvalej záťaži. Hranica deľby hospodárskej činnosti medzi mužom a ženou bola v zásade stanovená v tomto zmysle. Napriek tomu bola žena častejšie ako muž nútená prekračovať svoju „hranicu“, a to bez zvláštného ocene-

nia“.¹⁹ Napr. tak tomu bolo v prípade ovdovenia, odchodov mužov na sezónne práce alebo do rôznych mimoroľníckych zamestnaní. Týmto spôsobom bol v základe určený rozdiel medzi úlohami muža a ženy pri prácach na hospodárstve v minulosti. Práce súvisiace s chodom domácnosti boli výlučne ženské. Existovala v nich však vnútorná diferenciácia vyplývajúca z rozdielnych postavení gazdinej, dcéry a nevesty v organizácii rodinného života. Takto vyprofilované roly a statusy jednotlivých členov rodiny sa v podstate brali ako axiómy, ktoré sa rešpektovali už pri výchove detí. Tie boli od malička vedené podľa pohlavia k mužským a ženským prácam, pričom sa spoločenská nadradenosť mužských prác prejavovala už v tom, že ani chlapcovi sa „nepatrilo“ robiť práce považované za ženské.

Prioritné postavenie muža sa prejavilo najmä pri riadení a reprezentovaní patriarchálnej rodiny. On, gazda a vlastník, rozhodoval o všetkých dôležitých činnostiach v rodine, hospodárstve, ako aj o vzťahoch k širšiemu spoločenstvu obce; a to aj napriek tomu, že žena mohla mať pre to lepšie osobnostné i organizačné predpoklady. Táto skutočnosť bola nielen zakódovaná v obyčajovom práve dedinskej pospolitosti, ale aj v platných zákonných nariadeniach kapitalistického spoločenského zriadenia.

Socialistická kolektivizácia poľnohospodárstva a možnosti mimoroľníckych zamestnaní znamenajú podstatné zmeny v činnostnej i vzťahovej sfére života vidieckej ženy. Tento proces pracovnej i spoločenskej emancipácie v rodine nebol a nie je ľahký. Ešte aj dnes doznievajú staré predstavy patriarchálneho usporiadania rodinného života, najmä u staršej generácie. Dnešné mladé rodiny sú budované skôr na partnerských vzťahoch, v ktorých si muž i žena vykonávajú svoje povolania, zatiaľ čo činnosti spojené s vedením domácnosti a výchovou detí strácajú čoraz viac de-

liacu čiaru medzi mužskou a ženskou prácou. Podobne stratil muž postavenie monopolného reprezentanta svojej rodiny v spoločenstve obce.

Súčasní demografi i sociológovia sa zhodujú v tom, že to, čo tvorí dedinu, nie je množstvo ľudí, ale organizácia ich kolektívnej existencie podmienená spôsobom života. To znamená, že vidiecku rodinu nemôžeme vytrhávať z jej makrosystému — spoločenstva obce, ktoré ju modifikuje zvonku. Aj na úrovni malého lokálneho spoločenstva existujú normy, ktoré na jednotlivca či rodinu pôsobia ako sociálny tlak a nútia ich pôsobiť v danom spoločenstve prosociálne. Samozrejme, že zmena podmienok spôsobu života slovenskej dediny v období socialistického združstevňovania poľnohospodárstva priniesla nové reálie aj v tejto oblasti. Za všetky si uvedme príklad, ktorý tiež súvisí so zmenou obsahu a charakteru práce obyvateľov dnešného vidieka — vývin ich vzťahu k poľnohospodárstvu.

V poľnohospodársky orientovanej dedine v období kapitalizmu bol proces socializácie²⁰ spojený predovšetkým s výrobnou-hospodárskymi podmienkami. Kultúrne tradície boli tým prostriedkom, ktorý mal zabezpečiť nerušený chod predovšetkým hospodárskych, ale aj spoločenských i kultúrnych činností spoločenstva.²¹ V hospodárskej rovine života obce sa to prejavovalo najmä podielom na spoločných prácach (úpravy ciest, pasienkov a lúk, rešpektovanie záväzných osevných postupov a pod.), ale aj v susedskej a príbuzenskej výpomoci, ktorá bola v snahe o čo najnižšiu réžiu hospodárstva nevyhnutná. Nedostatok iných pracovných príležitostí znamenal, že roľnícke zamestnanie otca sa väčšinou stalo aj cieľom snažení jeho syna. Zveľaďovanie hospodárstva bolo nielen ekonomickou nevyhnutnosťou, ale aj otázkou osobnej či rodinnej prestíže v lokálnom spoločenstve. Hodnota jednotlivca i rodiny sa merala veľkosťou

pôdy, ktorú vlastnili, schopnosťou viesť hospodárstvo a pracovným výkonom pri jednotlivých druhoch prác na hospodárstve. „Chápanie a hodnotenie práce v poľnohospodárstve i vzťahu človeka k nej tvorili základný princíp systému hodnotových orientácií. Vyplývali z nevyhnutnosti jednak vonkajšej (existenčnej), jednak vnútornej (z hľadiska preberaných ideálov tradície)“.²² Miera plnenia týchto kritérií bola základom sociálneho statusu jednotlivca. Vzťah k poľnohospodárstvu teda nevznikol samočinne, ale ako zložitý proces socializácie jednotlivca a mal veľký význam pri preberaní znalostí poľnohospodárskych techník a pracovných postupov. Práca v poľnohospodárstve sa stala samozrejmosťou, ktorú dedinský človek prijímal ako podstatu života a cieľ svojej sebarealizácie. Z týchto príčin bola práca na hospodárstve jednotlivcami, ale aj celým lokálnym spoločenstvom vysoko morálne hodnotená. Zlé vedenie hospodárstva a nekvalitná práca bola otvorene kritizovaná a odsudzovaná.²³

Životné skúsenosti roľníka sa neprejavovali len vo výrobnej sfére, ale určovali celý spôsob jeho života. Viedli k tomu, že výsledky svojej hospodárskej produkcie využíval najmä na reprodukovanie výrobného potenciálu svojho hospodárstva. Nákup novej poľnohospodárskej pôdy, nástrojov či dobytky bol vždy preferovaný pred ostatnými výdavkami v rodine. Takýto vysoký stupeň stereotypu rodinného života roľníka sa prejavil aj ako vážny retardačný faktor jeho kultúrnej úrovne ešte aj v prvom období združstevňovania poľnohospodárstva, kedy existujúce jednotné roľnícke družstvá a štátne majetky nemohli v potrebnej miere saturovať finančné potreby rodín roľníkov. Až ďalšie zlepšené ekonomické postavenie družstiev a štátnych majetkov a tomu zodpovedajúce vyššie príjmy dedinského obyvateľstva, spolu s vytvárajúcim sa zamestnaneckým vzťahom družstev-

nikov k JRD, znamenali zlom v hodnotových orientáciách na životné podmienky.²⁴

Socialistická kolektivizácia poľnohospodárstva a možnosti mimoroľníckych zamestnaní narušili hodnotový svet niekdajšej slovenskej dediny. Nastupujúca generácia poľnohospodárov preberá z kultúrneho dedičstva iba to, čo zodpovedá potrebám jej spôsobu života. Strata pocitu vlastníctva pôdy a nové technológie v poľnohospodárskej výrobe priniesli so sebou aj nové kritériá hodnotenia jednotlivca i celých rodín. Ocenenie zručnosti v manuálnej práci najmladšej generácie sa presúva do hodnotenia školských výsledkov, prestíž jednotlivca v pracovnej oblasti sa mení na hodnotu určenú často len osobným majetkom (vlastníctvo domu, zodpovedajúceho bytového zariadenia, auta, chaty a pod.) a spoločenským postavením.

Socialistické združstevňovanie poľnohospodárstva bol zložitý proces, kde popri evidentných úspechoch existovali aj protirečenia a nedostatky, ktoré mali často subjektívny, ale aj objektívny charakter. Je len prirodzené, že to našlo svoj odraz aj v sociálnom ekvivalente nových výrobných podmienok — v kolektívoch ľudí, ktorí v nich začali pracovať. Medzi subjektívne faktory, ktoré negatívne ovplyvnili prvé etapy združstevňovania, bola zlá riadiaca práca niektorých miestnych funkcionárov, ktorí presadzovali predovšetkým politické a ekonomické hľadiská tohto procesu a zanedbali aspekt sociálny, psychologický a kultúrny, teda tie, ktoré modifikovali prerod samotného človeka, jeho myslenia a spoločenského vedomia. Proti odvekému individualizmu roľníka a jeho túžbe po pôde sa v opozícii súkromné vlastníctvo — spoločenské vlastníctvo ťažko presadzovalo len spoločenské vlastníctvo. Akceptovanie spoločenského vlastníctva mohlo však vytvoriť na slovenskej dedine takú situáciu, v ktorej by družstevníci pochopili výhody koope-

rácie v novom kolektíve a aktívne vyhľadávali jej najvýhodnejšie formy. Tam, kde sa nepodarilo vyriešiť túto psychologickú stránku združstevňovania, bývali často spoločenským dôsledkom slabé ekonomické výsledky družstiev, ale aj snaha rodičov umiestniť svoje deti, ktoré už dôverne poznali prácu v poľnohospodárstve, do rôznych iných, teda mimoroľníckych zamestnaní.²⁵ Tak vznikala situácia, že príslušníci nastupujúcej generácie síce na vidieku bývajú, ale tu nepracujú. To zákonite prinieslo pokles miery tradičnej sociálnej kontroly lokálneho spoločenstva a v inom smere modifikuje socializačný proces jednotlivca i celej rodiny. Do hodnotového sveta dedinského obyvateľstva stále viac prenikajú hodnoty mestského prostredia a oslabujú tie kultúrne tradície, ktorých poslaním bolo pripraviť jednotlivca pre život v konkrétnom lokálnom spoločenstve a urobiť z neho logického pokračovateľa rodičovských profesionálnych záujmov.

Dnešná generácia poľnohospodárov okrem zmien v profesionálnej i kvalifikačnej štruktúre stráca pôvodnú hospodársku motiváciu vyplývajúcu z vedomia vlastníctva výrobných prostriedkov a postupne prijíma ako vlastnú motiváciu pracovníkov za pravidelnú mzdu. Ich väzba na JRD sa spája zatiaľ najmä s výškou ich odmeny a s úrovňou podmienok života, ktoré im družstvo zabezpečuje. To sú však už kvalitatívne nové podmienky procesu vo vytváraní vzťahu k práci v socialistickom družstevnom poľnohospodárstve, ktoré budú stále viac vyžadovať aj formovanie nových etických noriem a foriem ich sociálnej kontroly, zodpovedajúcich utváraniu socialistického spôsobu života na dedine.

Zdá sa, že naznačené transformácie vidieckej rodiny obsahujú pomerne málo etnodiferencujúcich znakov. Ak však porovnáme zistené výsledky s materiálom z iných krajín, kde vývin poľnohospodárstva po druhej svetovej vojne

prebiehal v odlišných podmienkach (napr. PLR a SFRJ)²⁶ vidíme, že charakter našej vidieckej rodiny má na jednej strane mnohé spoločné znaky zodpovedajúce všeobecnému civilizačnému stupňu vývinu, má ale aj svoje osobitosti, vyplývajúce najmä z niektorých špecifických ekonomických, politických a kultúrnych podmienok socialistickej prestavby našej spoločnosti. Zvláštnosti rodinného života rôznych etník, určované spoločenskými faktormi, sa strácajú rýchlejšie pod vplyvom urbanizácie a vedeckotechnického pokroku ako zvláštnosti, ktoré sa spájajú s etnickým špecifikom vlastnej kultúry.²⁷ Aj tu sa potvrdilo, že kultúrne tradície ustavične menia svoje postavenie v hodnotovom systéme členov spoločnosti. Tento dynamický charakter kultúry a jeho tempo je vyvolaný a určovaný novými potrebami spoločnosti, v rámci ktorého kultúrne tradície vznikajú a ktoré súčasne aj spoluvytvárajú.

Program budovania družstevnej poľnohospodárskej veľkovýroby bol jedným

z najrevolučnejších, ale aj nazložitejších zásahov do materiálno-výrobnej základne nášho poľnohospodárstva a usporiadania jeho majetkovo-právnych vzťahov. To sa muselo zákonite odraziť aj v sociálno-triednej štruktúre dediny a spôsobe jej života. Analýza tohto procesu na našom území ukazuje pre jednotlivé oblasti Slovenska celý rad spoločných črt, ktoré vyplývajú z jednotnej poľnohospodárskej politiky štátu, ale aj osobitostí, ktoré sú dôsledkom konkrétnych sociálno-ekonomických, historických, kultúrnych a často aj miestnych či regionálnych okolností. Pri skúmaní odrazu združstevňovania na vývoj slovenskej vidieckej rodiny sa etnografii odкрýva veľké množstvo zložitých a citlivých väzieb jednotlivca a spoločnosti. Ich poznanie si však vyžaduje spoluprácu mnohých spoločenskovedných disciplín a má veľký význam nielen pre pochopenie zákonitostí vývinu spoločnosti v sledovanom časovom horizonte, ale aj pre ďalšiu sociálno-politickú prax riadenia nášho poľnohospodárstva.

POZNÁMKY

- 1 Pozri napr. DROBIŽEVA, L. M.: Etnosociologické štúdium rodiny v ZSSR a možnosti porovnávacích výskumov. *Slov. Národop.*, 31, 1983, s. 361–366; ŽDANKOVÁ, T. A.: Štúdium zmien v tradičnej štruktúre rodiny u národov Strednej Ázie v podmienkach socializmu. *Slov. Národop.*, 31, 1983, s. 414–425; FILOVÁ, B.: Súčasná rodina ako miesto pôsobenia tradícií spôsobu života. Teoretické východiská a ciele československej výskumnej úlohy. *Slov. Národop.* 31, 1983, s. 350–360; BIERNACKA, M.: Rodinné vzťahy a väzby v dedinskej spoločnosti — tradície a premeny. *Slov. Národop.* 31, 1983, s. 377–385; RADOVANOVIČOVÁ, M.: Podstatné znaky súčasných procesov premien v dedinskej rodine v Srbsku (Etnologický aspekt). *Slov. Národop.* 31, 1983, s. 407–413; PISCA, L.: Zmeny spôsobu života vidieckej populácie. *Sociológia* 16, 1984, s. 176–192, ako aj ďalšie pramene uvedené v citovaných prácach.
- 2 ŽDANKOVÁ, T. A.: c. d., s. 414.
- 3 Tamtiež.
- 4 FILOVÁ, B.: c. d., s. 352.
- 5 Tamtiež, s. 353.
- 6 Tejto problematike, ako aj priebehu socialistickej kolektivizácie poľnohospodárstva na Slovensku a jej odrazu na spôsob života slovenskej dediny som sa venoval podrobnejšie v príspevku SLAVKOVSKÝ, P.: Socialistická kolektivizácia poľnohospodárstva a jej odraz v spôsobe života slovenskej dediny. *Slov. Národop.* 33, 1985, s. 323–334.
- 7 BIERNACKA, M.: c. d., s. 377.
- 8 Tamtiež, s. 379. Autorka ju nazýva štruktúrno-predmetovou.
- 9 Tamtiež, s. 381.
- 10 Sociálna psychológia rozoznáva šesť druhov sociálneho správania sa:

1. Činnosť jednotlivca je zameraná na prospech sociálneho objektu pri obetovaní vlastných záujmov — altruistické správanie.
  2. Činnosť jednotlivca je zameraná na prospech sociálneho objektu, pričom jednotlivec nesie len prirodzené náklady, napr. úsilie, čas, pomáhajúce.
  3. Činnosť jednotlivca je zameraná na vlastný prospech, ale aj na prospech sociálneho objektu v rámci tzv. sklbeného prospechu — kooperácia.
  4. Činnosť jednotlivca je zameraná na vlastný prospech, nezahrňuje záujem o prospech sociálneho objektu a sociálny objekt touto činnosťou jednotlivca nezískava, ale nestráca — ipsocentrické správanie.
  5. Činnosť jednotlivca je zameraná na vlastný prospech, pričom neúmyselne spôsobuje straty sociálnemu objektu, ale jeho činnosť nebola zameraná na spôsobenie strát — egoistické správanie.
  6. Činnosť jednotlivca je zameraná na vlastný prospech za cenu spôsobenia straty sociálnemu objektu — exploatívne správanie.
- TATARKOVÁ, D.: Kooperácia ako forma sociálne pozitívneho správania. In: Aktuálne metodologické problémy sociálno-psychologického výskumu. Košice 1982, s. 47.
11. Podrobnejšie pozri SCHNITZEROVÁ, E.: Názorová zjednotenosť členov pracovného kolektívu ako indikátor jeho rozvoja. In: Aktuálne metodologické problémy sociálno-psychologického výskumu. Košice 1982, s. 70—76.
  12. BIERNACKA, M.: c. d., s. 381.
  13. FILOVÁ, B.: c. d., s. 351.
  14. Pozri PISCA, L.: c. d., s. 176—177.
  15. FALTAN, E.: Niektoré aspekty sociálno-kultúrnych charakteristík obce Viglaš v súčasnosti. Slov. Národop., 32, 1984, s. 448.
  16. RATICA, D.: K otázke vzťahov rodinnej výchovy a morálky v ľudovom prostredí. Slov. Národop. 31, 1983, s. 99.
  17. Podrobnejšie pozri BIERNACKA, M.: c. d., s. 381.
  18. PISCA, L.: c. d., s. 179.
  19. SIGMUNDOVÁ, M.: Postavenie roľníckej ženy v rodine a spoločensťve (Pokus o vytypovanie etnodiferencujúcich činiteľov). Autoreferát kandidátskej dizertačnej práce. Filozof. fak. UK, Bratislava 1984, s. 14—15.
  20. Pod pojmom socializácia rozumiem proces sociálno-kultúrneho začlenenja jedinca, či rodiny do systému existujúcej spoločenskej praxe.
  21. Podrobnejšie pozri FOJTÍK, K.: Současná vesnice jako faktor procesu enkultury a akulturace. In: Životní prostředí a tradice. Nakl. Blok, Brno 1975, s. 149—155.
  22. PRANDA, A.: Tradičné a súčasné aspekty hodnotenia vzťahu človeka k práci na siovenskej dedine. Slov. Národop. 33, 1985, s. 337—347.
  23. Podrobnejšie pozri PRANDA, A.: c. d.
  24. Pozri SLAVKOVSKÝ, P.: c. d.
  25. Tamtiež.
  26. Pozri RADOVANOVIČOVÁ, M. a BIERNACKA, M.: c. d.
  27. DROBIŽEVA, L. M.: c. d., s. 363.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЕ КООПЕРИРОВАНИЕ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ ДЕРЕВЕНСКОЙ СЕМЬИ

Резюме

Вопросы преобразований семьи в современности стали предметом изучения многих общественно-научных дисциплин. И этнография имеет здесь большие возможности для познания сложных связей между отдельным лицом и обществом. Из общего комплекса проблем автор уделял внимание тем изменениям в образе жизни и культуры деревенской семьи в Словакии, которые связанные с изменением характера и со-

держания работы крестьян, т. е. с изменениями их социально-экономического положения в производственных отношениях, а также с изменениями в техническом и деловом аспектах сельскохозяйственной продукции.

Указанным существенным изменением в жизни деревни являлось социалистическое кооперирование сельского хозяйства, которое вместе с индустриализацией стра-

ны и культурной революцией нашли закономерно отражение в образе жизни и в культуре деревни. Автор иллюстрирует этот процесс посредством некоторых существенных знаков деревенской семьи: на изменениях положения и роли ее отдельных членов и на изменениях во взаимоотношениях между членами разных поколений.

Современную деревню, однако, представляют не только отдельные лица, или семьи а вся организация коллективного существования, обусловлена образом жизни. На уровне этого локального общества имеются нормы, выступающие в качестве социального контроля. Как изменяются и развиваются эти культурные традиции под влиянием социалистического кооперирования, автор показывает на примере развития отношения жителей к сельскому хозяйству в прошлом и сегодня.

Свои знания из вышеприведенных проблем заключает автор обобщением функционирования этого процесса и он отмечает, что имеется в нем немного этнодифференцирующих знаков. Характер развития современной деревенской семьи в Словакии имеет много общих знаков, обусловленных единой сельскохозяйственной политикой государства, а также соответствующих степеней развития цивилизации, которая соединяет словацкие реалии с техническими народами, у которых развитие сельского хозяйства осуществлялось другими путями (Польша, Югославия, и т. п.). С другой стороны, своеобразности этого процесса являлись результатом специфических, экономических, политических, а прежде всего, культурных особенностей отдельных областей или же стран.

DIE SOZIALISTISCHE KOLLEKTIVIERUNG DER LANDWIRTSCHAFT UND IHR EINFLUß AUF DIE FORMUNG DER LÄNDLICHEN FAMILIE

Zusammenfassung

Die Fragen der Transformierung der Familie in der Gegenwart bilden das Forschungsobjekt vieler gesellschaftswissenschaftlicher Disziplinen. Auch der Ethnographie eröffnen sich hier große Möglichkeiten die komplizierten Bindungen zwischen dem Einzelmenschen und der Gesellschaft zu studieren. Aus dem gesamten Fragenkomplex richtet der Autor im vorliegenden Beitrag sein Augenmerk auf jene Veränderungen in der Lebensweise und Kultur der ländlichen Familie in der Slowakei, die mit der Veränderung des Charakters und Inhalts der Bauernarbeit zusammenhängen, d. h. mit den Veränderungen ihrer sozialökonomischen Position in den Produktionsbeziehungen sowie mit den Veränderungen im technischen und sachlichen Bereich der landwirtschaftlichen Erzeugung.

Eine solche wesentliche Veränderung im Leben der ländlichen Bevölkerung war die sozialistische Kollektivierung der Landwirtschaft, die sich im Verein mit der

Industrialisierung des Landes und der Kulturrevolution gesetzmäßig auch in der Lebensweise und Kultur dieser Bevölkerung abspiegelte. Der Autor dokumentiert diesen Prozeß an einigen wesentlichen Merkmalen des Lebens der ländlichen Familie: an den Veränderungen des Status und der Rolle ihrer einzelnen Glieder und an den Veränderungen in den gegenseitigen Beziehungen der Angehörigen verschiedener Generationen.

Das gegenwärtige Dorf, das sind nicht nur die Einzelmenschen oder Familien, sondern das ist die gesamte Organisation der kollektiven Existenz der Dorfgemeinschaft, bedingt durch ihre Lebensweise. Auf dem Niveau dieser lokalen Gemeinschaft gelten Normen, die als soziale Kontrolle wirken. Wie sich diese Kulturtraditionen unter dem Einfluß der sozialistischen Kollektivisation, der wissenschaftlich-technischen und kulturellen Revolution verändern und entwickeln, das zeigt der Autor am Beispiel der Entwicklung der Beziehungen der

Dorfbevölkerung zur Landwirtschaft in der Vergangenheit und heute.

Die Summe seiner Erkenntnisse aus den angedeuteten Problemen schließt der Autor mit einer Verallgemeinerung des Fundierens dieses Prozesses ab und konstatiert, daß diese Entwicklung nur wenige ethno-differenzierende Merkmale enthält. Der Charakter der Entwicklung der gegenwärtigen ländlichen Familie in der Slowakei zeigt viele gemeinsame Merkmale, die durch die Einigkeit der Agrarpolitik des Staates

bedingt sind, die aber auch der Zivilisationsstufe entsprechen, die die slowakischen Realien auch mit solchen Ethniken verbindet, bei denen die Entwicklung der Landwirtschaft andere Formen annahm (Polen, Jugoslawien u. ä.). Auf der anderen Seite sind die Besonderheiten dieses Prozesses eine Folge der spezifischen ökonomischen, politischen, vor allem aber der kulturellen Eigenarten der einzelnen Regionen und Länder.

Slovenský národopis

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej
akadémie vied

Ročník 34, 1986, číslo 4

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied

Hlavná redaktorka
Čl. kor. SAV BOŽENA FILOVÁ

Výkonná redaktorka
PhDr. ZORA VANOVIČOVÁ

Typografia: *Eva Kovačevićová*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc.,
PhDr. Soňa Burlasová, CSc., doc. PhDr.
Václav Frolec, CSc., PhDr. Viera Gašparí-
ková, CSc., doc. PhDr. Emília Horváthová,
CSc., PhDr. Soňa Kovačevićová, CSc.,
PhDr. Igor Krištek, CSc., PhDr. Milan Leš-
čák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek, CSc.,
PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc. PhDr. Šte-
fan Mruškovič, CSc., PhDr. Viera Nosá-
lová, CSc., prof. Antonín Robek, DrSc.,
PhDr. Viera Urbancová, CSc.

Redakcia: 813 64 Bratislava, Klemensova 19
Vytlačili Tlačiarne Slovenského národné-
ho povstania, n. p., Martin

Registr. zn. F 7091

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné pred-
platné Kčs 80,—

Rozširuje, objednávky a predplatné prijí-
ma PNS — UED, Bratislava, ale aj každá
pošta a doručovateľ. Objednávky do za-
hraničia vybavuje PNS — Ústredná expe-
dícia a dovoz tlače, Gottwaldovo nám. 6,
884 19 Bratislava.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej aka-
adémie vied, 1986.

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Института этнографии Словацкой
Академии Наук

Год издания 34, 1986 № 4

Издается четыре раза в год

«ВЕДА», издательство Словацкой Академии
Наук

Редакторы Д-р Боžена Филова и Д-р Зора
Вановичова

Адрес редакции: 813 64 Братислава, Клемен-
сова 19

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift des Ethnographischen Institutes
der Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Jahrgang 34, 1986, Nr. 4. Erscheint vier-
mal im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der
Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und
PhDr. Zora Vanovičová

Redaktion: 813 64 Bratislava, Klemenso-
va 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Ethnographic Institute of
the Slovak Academy of Sciences

Volume 34, 1986, No. 4

Published quarterly by VEDA, the Pub-
lishing House of the Slovak Academy of
Sciences

Managing Editors PhDr. Božena Filová
and PhDr. Zora Vanovičová

Editor: 813 64 Bratislava, Klemensova 19
L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnographie de
l'Académie slovaque des sciences

Année 34, 1986, No. 4

Paraît quatre fois par an, Editions de VE-
DA, maison d'édition de l'Académie slova-
que des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et
PhDr. Zora Vanovičová

Rédaction: 813 64 Bratislava, Klemensova
19

Distributed in the socialist countries by
SLOVART Ltd., Leningradská 11, Brati-
slava, Czechoslovakia, Distributed in West
Germany and West Berlin by KUBON
UND SAGNER, D-8000 München 34, Post-
fach 68, Bundesrepublik Deutschland. For
all other countries, distribution rights are
held by JOHN BENJAMINS, B. V., Peri-
odical Trade, Amsteldijk 44, 1007 HA Am-
sterdam HOLLAND

Index 49616